

**Rapportage Karterend Booronderzoek Archeologie
Plangebied Witmoesdijk en hoek Wierdenseweg 21 te
Enter, gemeente Wierden**

Opdrachtgever

Ad Fontem Juridisch Bouwadvies
dhr. K. Klieverik
Hoofdstraat 43
7625 PB Zenderen

Projectnummer

20151059

Kenmerk

EKU/DIR/HAMA/20151059

Eindredactie/kwaliteitscontrole

Drs. E.E.A. van der Kuijl

Paraaf

Datum

29-10-2014

Project : Karterend Booronderzoek Plangebied Witmoesdijk en hoek Wierdenseweg 21 te Enter
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/151062

Colofon	
Opdrachtgever	Ad Fontem Juridisch Bouwadvies te Zenderen
Project	Karterend booronderzoek Witmoesdijk en hoek Wierdenseweg 21 te Enter
Projectnummer	151059
Titel	Rapportage Karterend Booronderzoek Archeologie Plangebied Witmoesdijk en hoek Wierdenseweg 21 te Enter, gemeente Wierden
Datum en versie	29-10-2015, versie 1.1 (concept)
Auteurs	Drs. E.E.A. van der Kuijl en mw. Ing. J.F.M. Rohling
Kwaliteitscontrole	Drs. E.E.A. van der Kuijl
Afbeelding voorzijde:	<i>Foto van Café de Pijp richting het westen.</i>

Inhoud

Administratieve gegevens	4
1. Inleiding.....	5
1.1 Inleiding en onderzoekskader	5
1.2 Resultaten van eerder archeologisch onderzoek in de omgeving van het plangebied	6
2 Booronderzoek.....	8
2.1 Methode	8
2.2 Resultaten	8
3 Conclusie en aanbeveling.....	10
3.1 Conclusie.....	10
3.2 Selectie advies	10
3.3 Voorbehoud.....	10
Gebruikte literatuur.....	12
BIJLAGEN	13

Administratieve gegevens

Tabel 1: Gegevens projectgebied

Datum uitvoering	16-10-2015	
Opdrachtgever	Ad Fontem namens dhr. W. ten Brinke	
Projectnaam	Karterend booronderzoek hoek Witmoesdijk en Wierdenseweg te Enter	
Uitvoerder	Hamaland Advies	
Bevoegd gezag	Gemeente Wierden	
Toetser namens bevoegd gezag	Mw. drs. M. Nieuwenhuis	
Beheer en plaats documentatie	Hamaland Advies, Ambachtsweg 9b, 7021 BT Zelhem	
Provincie	Overijssel	
Gemeente	Wierden	
Plaats	Enter	
Toponiem	Witmoesdijk en hoek Wierdenseweg 21 (Café De Pijp)	
Adres	idem	
Kaartbladnummer	28D	
RD-coördinaten		X,Y
	NW	235.724, 480.158
	NO	235.775, 480.136
	ZO	235.735, 480033
	ZW	235.686, 480056
Centrumcoördinaat en hoogte	Voetbalveld: X: 235711, Y: 480067, hoogte 10,30 m +NAP Paardenwei: X: 235744, Y: 480134, hoogte 11,0 m +NAP	
CMA/AMK Status	Nvt	
Archis-monumentnummer	13.625	
Archis-waarnemingsnummer	Nvt	
CIS code/Archis onderzoekmeldingsnummer	3975021100	
Oppervlakte onderzoeksgebied	1,2 ha, waarvan circa 4.000 m ² bebouwd en verhard met asfalt	
Huidig grondgebruik	Voetbalveld (Witmoesdijk) en Café (de Pijp) met zalencomplex, paardenweide en bosschages (hoek Witmoesdijk / Wierdenseweg).	
Toekomstig grondgebruik	Woningbouw (4 woningen)	
Bodemtype	zEZ23 Hoge zwarte enkeerdgrond en/of oude woongrond/akkergrond	
Geomorfologie	3K16 Gordeldekzandrug al dan niet bedekt met een oud landbouwdek of oude woongrond en 2M9 Vlakte van ten dele verspoelde dekzanden	
Geologie	Dekzand. Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden	
Periode	Laat-Paleolithicum t/m Nieuwe Tijd	

1. Inleiding

1.1 Inleiding en onderzoekskader

De aanleiding voor het onderzoek is de geplande nieuwbouw van vier woningen op de Witmoesdijk en de Wierdenseweg 21 in Enter, gemeente Wierden. Een deel van de nieuwe woningen (de noordelijke 3) worden gerealiseerd op het terrein van Café De Pijp, waar de bestaande gebouwen worden gesaneerd (zie bijlage 1 en afbeelding 1). Het betreft een gebied met een hoge verwachtingswaarde (de vrijstellingsgrens voor onderzoek bedraagt 100 m²). In het kader van de bestemmingsplanprocedure dient derhalve een bureauonderzoek in combinatie met een inventariserend veldonderzoek (karterend booronderzoek) plaats te vinden, op basis waarvan aangetoond kan worden dat met de geplande nieuwbouw geen archeologische waarden verstoord worden. Na telefonisch overleg met de Regioarcheoloog (mw. drs. M. Nieuwenhuis) in week 41 is door de Regioarcheoloog besloten dat voor deze ontwikkeling geen KNA conform bureauonderzoek uitgevoerd hoefde te worden. De reden is het feit dat rondom het plangebied al dermate veel onderzoeken hebben plaatsgevonden, dat een archeologisch bureauonderzoek niet zinvol wordt geacht. Een inventariserend veldonderzoek door middel van boringen wordt wel noodzakelijk geacht. Het door Hamaland Advies uitgevoerde onderzoek was erop gericht om te bepalen in hoeverre in het plangebied sprake is van een intacte bodemopbouw en te bepalen of er sprake is van aanwezigheid van archeologische vindplaatsen.

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt circa 1,2 ha. Het voetbalveld heeft een afmeting van 100 m x 55 m (5.500 m²). Hier zal een woning met garage worden gerealiseerd. De kavels ter plaats van Café de Pijp hebben een gezamenlijke omvang van circa 1.500 m². Hier zullen drie woningen worden gerealiseerd. Voor een overzicht van de huidige en de toekomstige situatie wordt verwezen naar bijlage 1. Er is naar gestreefd om minimaal 2 tot 3 boringen per bouwkavel te zetten. Boring 1 t/m 5 zijn ter plaatse van het voetbalveld gezet en boring 6 t/m 9 zijn ter plaatse van de onverharde delen van het grondstuk rondom Café de Pijp gezet. Rondom Café de Pijp waren asfaltverhardingen aanwezig die niet met handboormateriaal konden worden doorboord. Diverse boringen ter plaatse van de dichte bosschages achter het café zijn voortijdig gestuit op boomwortels, waarna uitgeweken is naar de paardenweide (het lichtgroene deel in afb. 1). In het totaal konden 9 boringen (van de 12 boringen) doorgezet worden tot in de ongeroerde C-horizont.

Afbeelding 1: Luchtfoto met de situering van het plangebied binnen de blauwe kaders. Het rood gearceerde gebied komt overeen met de archeologische beleidsadvieskaart van de gemeente en betreft een terrein van hoge archeologische waarde.

1.2 Resultaten van eerder archeologisch onderzoek in de omgeving van het plangebied

In 2002 heeft 320 m ten zuidoosten van het plangebied een opgraving plaatsgevonden (onderzoeksmelding 2588), die een deel van een nederzetting uit de Laat Romeinse Tijd heeft blootgelegd, project Enter de Akkers (Hulst et al, 2003). Het gaat om een erf met de plattegronden van een hoofdgebouw en bijgebouwen. Het erf is in de 5de eeuw verlaten. Op het erf zijn daarna drie hutkommen gebouwd, die aan het eind van de 5de eeuw of het begin van de 6de eeuw zijn verlaten.

Sporen van een nabij gelegen grafveld (op 300 m ten oosten van het plangebied), waarvan in de jaren '50 van de 20ste eeuw resten zijn gevonden, zijn door de latere bouw van een fabriek geheel verdwenen (Archis waarnemingsnummer 2639). Ook ter plaatse van andere gebouwen van de voormalige fabriek zijn geen of nauwelijks archeologische sporen teruggevonden.

Ten zuidoosten van het plangebied is een jachtkamp uit het Laat Paleolithicum gevonden (Federmessercultuur). Ter plekke zijn meer dan 1100 stukjes vuursteen gevonden, samen met verbrand bot, verbrand vuursteen en houtskool. In 1993 werden aan de rand van de es, binnen de huidige planlocatie, 20 inheems Romeinse scherven en drie kogelpotranden aangetroffen (Archis waarnemingsnummer 22218).

In opdracht van het Centraal Bodemkundig Bureau (CBB) heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 10 april 2005 een bureau- en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd in verband met geplande bodemingrepen ten weerszijden van de Wierdenseweg 26 (Pronk, 2006). Doel van dit onderzoek was eventueel aanwezige archeologische resten op te sporen en, voor zover mogelijk, een eerste indruk te geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan. Tijdens het veldonderzoek zijn in het plangebied geen (eenduidige) archeologische resten aangetroffen. Naar verwachting zal er als gevolg van de geplande werkzaamheden dan ook geen verstoring van archeologische resten optreden. Derhalve worden geen aanbevelingen voor vervolgonderzoek gedaan.

In 2006 is door ARC in opdracht van fam. Terpelle een archeologisch bureauonderzoek en veldonderzoek uitgevoerd. Aanleiding tot het uitvoeren van onderhavig onderzoek vormt de voorgenomen nieuwbouw van een stoeterij aan de Wierdenseweg (naast nr. 27). De onderzoekslocatie is gesitueerd ten westen van de Wierdenseweg ten noorden van de dorpskern van Enter. Het betreft een agrarisch perceel dat in het zuiden wordt begrensd door de Eversdijk. Langs de oostzijde loopt een oude kavelweg en ten noorden van het terrein stroomt de Entergraven. Kadastraal staat het terrein geregistreerd als perceel sectie E, perceelnummer 6944 (naast Wierdenseweg 27). De totale oppervlakte van het onderzoeksterrein bedraagt bij benadering 2.500 m². Er zijn tijdens het onderzoek geen aanwijzingen aangetroffen voor een archeologische vindplaats. Op basis hiervan is besloten om het plangebied vrij te geven.

In 2005 heeft BAAC aan de Witmoesdijk een bureauonderzoek en booronderzoek uitgevoerd (Bergman en Schorn, 2006). Uit het booronderzoek bleek dat de bodem in het plangebied grotendeels intact is. In zeven boringen is een intacte B-horizont aangetroffen, wat mogelijk kan duiden op de aanwezigheid van een oude cultuur- of akkerlaag uit de tijd van voor de plaggenbemesting. In boring 7 is aardewerk aangetroffen dat gebruikt kan zijn vanaf het Neolithicum tot in de Vroege-Middeleeuwen. Daarbij is in deze boring houtskool en huttenleem aangetroffen. Het aantreffen van huttenleem duidt doorgaans op de aanwezigheid van een nederzettingsterrein in of in de directe nabijheid van het plangebied. De kans dat een archeologische vindplaats binnen het plangebied aanwezig is, wordt hoog geacht. Vervolgonderzoek is noodzakelijk.

Van 1 tot en met 5 augustus 2005 heeft het bureau voor Bouwhistorie, Archeologie, Architectuur- en Cultuurhistorie (BAAC bv) aan de Witmoesdijk een Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven en aansluitend een Definitief Archeologisch Onderzoek uitgevoerd. De exacte locatie van deze onderzoeken ligt aan de noordrand van de bebouwde kom van Enter, aan de zuidzijde van de Witmoesdijk, net ten westen van de splitsing met de Wierdense weg en tegenover café De Pijp (De Winter et al, 2008). De aangetroffen archeologische resten lijken, op basis van het aangetroffen aardewerk, te hebben toebehoord aan een vindplaats uit de IJzertijd-Romeinse Tijd. De vindplaats bestaat uit huis 1, dat in het noordelijk deel van de werkput werd blootgelegd en een spieker. Daarnaast zijn enkele (afval) kuilen en, verspreid over de werkput, paalsporen aangetroffen. Een tweede vindplaats zou een Romeinse nederzetting betreffen en bestaan uit mogelijk een hutkom en (afval)kuilen. De gebouwplattegrond is een 2-schepig huis van 13 m lang en minimaal 5 m breed. De wanden bestaan uit een enkele rij palen. Alleen de ingang, in het midden van de zuidelijke wand, heeft 2 palen aan weerszijden waarbij 2 palen naar binnen zijn geplaatst. Het huis wordt door een rij

Project : Karterend Booronderzoek Plangebied Witmoesdijk en hoek Wierdenseweg 21 te Enter
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/151062

middenstaanders in tweeën gedeeld. Huis 1 behoort tot het type Haps: een twee-schepig gebouw met een dubbele palenrij en ingangen in het midden van beide lange zijden.

In opdracht van Kruse Milieu BV heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) in 2010 een archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen uitgevoerd aan de Wierdenseweg 12 te Enter (Thijs et al., 2010). Aanleiding tot dit onderzoek zijn geplande bouwwerkzaamheden. Uit het bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek blijkt dat op de onderzoekslocatie waarschijnlijk geen sprake is van een archeologische vindplaats, die bedreigd wordt door de voorgenomen werkzaamheden. Geadviseerd wordt om de onderzoekslocatie vrij te geven.

Voor de situering van de besproken onderzoeken wordt verwezen naar bijlage 2, overzichtskaart van onderzoeken en onderzoeksmeldingen in Archis 3.

Afbeelding 2: Foto van het door BAAC opgegraven huis 1. Foto richting het westen. Het door Hamaland Advies onderzochte voetbalveld bevindt zich op de achtergrond van deze locatie. Bron: De Winter et al., 2008.

2 Booronderzoek

2.1 Methode

Op 16 oktober 2015 zijn op de onderzoekslocatie in totaal 9 grondboringen gezet (3 boringen in het bosperceel achter Café De Pijp zijn voortijdig gestuit). Ter plaatse van het voetbalveld aan de Witmoesdijk zijn vijf boringen gezet. Ter plaatse van de bouwkavels achter Café De Pijp zijn vier boringen gezet. Het veldwerk is uitgevoerd door E.E.A. van der Kuijl (senior KNA-Archeoloog). De grondboringen zijn gezet met een edelmanboor met een diameter van 15 cm. De boringen zijn doorgezet tot 25 cm in de C-horizont. De exacte locaties van de boringen zijn ingemeten ten opzichte van de bestaande bebouwing en de kavelgrenzen met meetlinten en een meetwiel (x- en y-waarden). Van alle boringen is de maaiveldhoogte afgeleid van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN2).

Het opgeboorde sediment is in het veld bodemkundig beschreven conform de NEN 5104 en de bodemclassificatie volgens De Bakker en Schelling (1989). De archeologisch relevante bodemlagen zijn gezeefd over een metalen zeef met een maaswijdte van 4 mm om eventuele archeologische indicatoren op te kunnen sporen.

2.2 Resultaten

Geologie en bodem

Voor de ligging van de boorpunten wordt verwezen naar Bijlage 4. De resultaten van de boringen (de boorbeschrijvingen) zijn opgenomen in Bijlage 5. De bodemopbouw ter plaatse van het voetbalveld aan de Witmoesdijk is als volgt (boring 3):

Diepte (cm – mv)	Samenstelling	Interpretatie
Vanaf maaiveld tot 10 cm	Graszode	
Tussen 10 cm en 35 cm	Donkerbruin humeus fijn siltig zand	Ap1; subrecente bouwvoor
Tussen 35 cm en 60 cm	Grijsbruin iets humeus fijn siltig zand	A1; oude akkerlaag / plaggendek
Tussen 60 cm en 90 cm	Geel fijn iets siltig zand	C; dekzand

De bodemopbouw ter plaatse van de paardenweide naast Café de Pijp is als volgt (boring 8):

Diepte (cm – mv)	Samenstelling	Interpretatie
Vanaf maaiveld tot 10 cm	Graszode	
Tussen 10 cm en 30 cm	Donkerbruin humeus fijn siltig zand	Ap1; subrecente bouwvoor
Tussen 30 cm en 75 cm	Grijsbruin iets humeus fijn siltig zand met roestbrokjes	A1; oude akkerlaag / plaggendek
Tussen 75 cm en 100 cm	Geel fijn iets siltig zand	C; dekzand

Interpretatie:

De bodemopbouw komt grotendeels overeen met de verwachting op basis van de bodemkaart en de geomorfologische kaart en de resultaten van de onderzoeken op de aangrenzende kavel aan de Witmoesdijk door BAAC. Alle boringen hebben een intacte bodemopbouw met uitzondering van boring 2 (A/C-profiel). Onder een dunne subrecente bouwvoor bevindt zich een restant van een oorspronkelijke oude akkerlaag (hoge bruine enkeerd). Deze oude akkerlaag gaat op een diepte variërend van 55 cm-mv (boring 5 en 7) en 110 cm-mv (boring 4) geleidelijk over in het onderliggende dekzandpakket. Ter plaatse van de paardenweide bevat de top van het dekzand als gevolg van wisselende grondwaterstanden roestvlekken en roestbrokjes. De paardenweide ligt circa 60 centimeter lager als het voetbalveld aan de Witmoesdijk en is beduidend natter dan het voetbalveld.

Ter plaatse van boring 1 en boring 4 zijn hoogstwaarschijnlijk grondsporen aangeboord. Hier is onder de oude akkerlaag sprake van een bruingrijze gemengde iets humeuze zandlaag die respectievelijk op 105 cm-mv en 110 cm-mv overgaat in de top van het dekzand. De overgangen tussen de afzonderlijke horizonten is geleidelijk.

Archeologie, Archeologische indicatoren

Nadat de boringen en de afzonderlijke bodemlagen beschreven waren, zijn de afzonderlijke bodemlagen gezeefd en gecontroleerd op vondstmateriaal. Hierbij zijn een groot aantal archeologische indicatoren aangetroffen die in de onderstaande tabel (I) beschreven zijn.

Tabel 1 : determinatielijst vondsten booronderzoek hoek Witmoesdijk/Wierdenseweg te Enter

Vondstnummer	Boring	Diepte cm-mv	Omschrijving	Datering
1	1	70-105	1 wandfragm. zand en potgruis verschaald handgev. Aw.	IJT-VME
2	1	40-70	1 wandfragm. met kwarts verschaald handgev. Aw.	IJT-VME
3	4	35-75	3 wandfragmentjes handgevormd aardewerk	IJT-VME
3	4	35-75	1 fragment van een vuurstenen kernstuk met slagsporen	NEO-BRONS
4	6	30-55	1 wandfragm. zand en potgruis verschaald handgev. Aw.	IJT-VME
5	8	30-75	1 fragment handgev. Aw en 1 fragm. Ruwwandig Aw.	ROM-VME
6	9	35-80	1 fragment vuursteen (afslag) met slagsporen	NEO-BRONS

Uit het tijdens het booronderzoek aangetroffen vondstmateriaal kan herleid worden dat er archeologische resten uit meerdere perioden aanwezig zijn. Opvallend zijn een kernstuk en een afslag van karamelkleurige vuursteen die in het Laat Neolithicum of de Vroege Bronstijd te dateren zijn. Daarnaast is vooral handgevormd aardewerk aangetroffen met een ruime datering, vanaf de IJzertijd tot en met de Vroege Middeleeuwen (globaal 800 v.C tot 700 n.C.). Een wandfragmentje ruwwandig aardewerk uit boring 8 is in de Romeinse Tijd of Vroege Middeleeuwen te dateren.

Afbeelding 3: Overzichtsfoto van het aangetroffen vondstmateriaal. Van links naar rechts de vondstnummers 1 t/m 6. Inzet links vergroting vondstnr. 3. Inzet rechts vergroting vondstnr. 6.

3 Conclusie en aanbeveling

3.1 Conclusie

Op grond van de onderzoeksresultaten kan geconcludeerd worden dat de oorspronkelijke bodemopbouw met uitzondering van boring 2 intact is. Onder een subrecente bouwvoor bevindt zich een oude akkerlaag (eerdlaag) met archeologische indicatoren uit de periode van het Neolithicum tot en met de Vroege Middeleeuwen. In twee boringen (boring 1 en 4) zijn waarschijnlijk grondsporen aangeprikt. Het betreft mogelijk paalkuilen of afvalkuilen van een nederzetting met huisplaatsen. Dit komt overeen met de resultaten van de opgraving op de huiskavel aan de oostkant van het voetbalveld, waar door BAAC een deel van een nederzetting (met huisplattegronden) uit de IJzertijd-Romeinse Tijd en een deel van een nederzetting uit de Vroege Middeleeuwen (spieker) is opgegraven. In het door Hamaland Advies onderzochte plangebied (voetbalveld Witmoesdijk en het terrein rond Café de Pijp) lijkt sprake te zijn van een voortzetting van deze nederzettingssporen die uit dezelfde periode dateren. Een uitzondering vormen de vuurstenen artefacten, die uit een oudere periode stammen (Neolithicum-Bronstijd). De aanwezigheid van vuursteenvindplaatsen is derhalve op voorhand niet uit te sluiten.

3.2 Selectie advies

Op grond van de aanwezigheid van een nagenoeg intacte bodemopbouw met een oude cultuurlaag met daarin archeologische indicatoren uit de periode van het Neolithicum tot en met de Vroege Middeleeuwen, kan geconcludeerd worden dat in het plangebied meerdere vindplaatsen aanwezig zijn. Er zijn zowel vindplaatsen te verwachten van steentijdsamenlevingen als van landbouwende samenlevingen. De archeologische sporen bevinden zich op de overgang van de oude akkerlaag naar de top van het dekzand en in de top van het dekzand op een diepte vanaf 55 cm-mv.

Wij adviseren om de aard, omvang en datering van de vindplaatsen vast te laten stellen door middel van een proefsleuvenonderzoek. Dit proefsleuvenonderzoek dient zich te beperken tot de daadwerkelijk te verstoren delen van het plangebied, zijnde de bouwputten voor de vier woningen. In totaal zal ter plaatse van het voetbalveld aan de Witmoesdijk circa 500 m² verstoord gaan worden ten behoeve van een woning en garage. Wij adviseren om ter plaatse van zowel de woning als de garage een proefsleuf te trekken van 4 x 20 meter (totaal 160 meter). Ter plaatse van de bouwputten voor de twee geplande woningen, op de huidige locatie van Café de Pijp, (Kavel 2 en 3 omvang circa 400 m²) achten wij de kans op archeologische vindplaatsen, gezien de verstoring door de huidige ligging van de opstallen, in relatie tot de diepte van haar fundaties, ten opzichte van de gesitueerde nieuwbouwwoningen, als gering. Wij verwachten dat één proefsleuf van 4 x 25 meter ter plaatse van kavel 1 tevens indicatief is voor de overige 2 locaties (kavel 2 en 3). De exacte locaties van de proefsleuven zullen verder afgestemd worden met de Regioarcheoloog. Voorafgaand aan het sleuvenonderzoek dient een Programma van Eisen te worden opgesteld dat ter toetsing wordt aangeboden aan gemeente Wierden en de Regioarcheoloog.

Op basis van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek zal in overleg met het bevoegd gezag bepaald worden op nader onderzoek (een opgraving) noodzakelijk is. Een opgraving is noodzakelijk als sprake is van behoudenswaardige archeologische resten die niet *in situ* bewaard kunnen blijven.

3.3 Voorbehoud

Bovenstaand advies vormt een zogenaamd selectieadvies. Met nadruk wijst Hamaland Advies erop dat dit selectieadvies nog niet betekent dat reeds bodemverstorende activiteiten of daarop voorbereidende activiteiten kunnen worden ondernomen. De resultaten van dit onderzoek zullen namelijk eerst moeten worden beoordeeld door de bevoegde overheid (gemeente Wierden), die vervolgens een besluit neemt of vervolgonderzoek (proefsleuvenonderzoek) noodzakelijk is of niet.

Het uitgevoerde onderzoek is op zorgvuldige wijze verricht volgens de algemeen gebruikelijke inzichten en methoden. Het archeologisch onderzoek is erop gericht om de kans op het aantreffen dan wel vernietigen van archeologische waarden bij bouwwerkzaamheden in het plangebied te verkleinen.

Project : Karterend Booronderzoek Plangebied Witmoesdijk en hoek Wierdenseweg 21 te Enter
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/151062

Het rapport en het selectieadvies zullen ter toetsing worden voorgelegd aan gemeente Werden en diens archeologisch adviseur (mw. drs. M. Nieuwenhuis) alvorens met de geplande werkzaamheden begonnen kan worden.

Verder dient te allen tijde bij het afgeven van een omgevingsvergunning de wettelijke meldingsplicht (ex artikel 53 Monumentenwet 1988) kenbaar te worden gemaakt, om het documenteren van toevalsvondsten te garanderen: *'Degene die anders dan bij het doen van opgravingen een zaak vindt waarvan hij weet dan wel redelijkerwijs moet vermoeden dat het een monument is (in roerende of onroerende zin), meldt die zaak zo spoedig mogelijk bij onze minister'*. Het verdient aanbeveling ook de verantwoordelijk ambtenaar van gemeente Wierden te informeren (e-mail: mnieuwenhuis@oversticht.nl).

Afbeelding 4: Foto van het door Hamaland Advies onderzochte voetbalveld aan de Witmoesdijk. Foto genomen vanaf de Witmoesdijk richting het zuidwesten.

Gebruikte literatuur

- Bakker, H. de & Schelling J., 1989; *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland: de hogere niveaus*. Wageningen.
- Berendsen, H.J.A., 2005; *Landschappelijk Nederland: De fysisch-geografische regio's*. Assen
- Berendsen, H.J.A., 2008; *De vorming van het land: inleiding in de geologie en de geomorfologie*. Assen.
- Bergman, W.A. en E.A. Schorn, 2006; *Wierden. Enter, Witmoesdijk 3A. Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek (karterende fase)*. BAAC-project 06.328. 's-Hertogenbosch.
- De Winter, J. en S. de Jager, 2006; *Enter. Witmoesdijk. Archeologisch onderzoek*. BAAC rapport 05.233. 's-Hertogenbosch.
- Hulst, R.A., 2003; *Enter, De Akkers, Zwiksweg. Archeologische waarneming aanleg bouwput naast huisnr. 18*, BAAC-rapport 03.065, Deventer.
- Hulst, R.A., 2004; *Wierden, Enter, De Akkers. Definitief Archeologisch Onderzoek*, BAAC-rapport 02.038, Deventer.
- Hulst, R.A. & J. de Winter, 2002; *Wierden, Enter, De Akkers. Inventariserend archeologisch onderzoek*, BAAC-rapport 01.137, Deventer.
- Mulder, S.A. en H. Buitenhuis, 2010; *Een archeologisch bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek (IVO) voor een perceel aan de Wierdenseweg te Enter, gemeente Wierden (Ov.)*. ARC rapport Groningen.
- Stiboka / Rijks Geologische Dienst, 1977; *Toelichting op de legenda van de geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000*. Wageningen en Haarlem.
- Thijs, W.J.F., 2010; *Een archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek door middel van boringen bij de Wierdenseweg 12 te Enter, gemeente Wierden (O)*. ARC rapporten 2010-225. Groningen.
- Tol, drs. A. et al., 2012; *Leidraad inventariserend veldonderzoek Deel: karterend booronderzoek*, 4 december 2012, versie 2.0 vastgesteld door het CCvD Archeologie. Gouda. Berendsen, H. J. A.: *Landschappelijk Nederland*; Assen: 1997.

Geraadpleegde websites:

- www.ahn.nl; voor informatie hoogte en coördinaten
- www.archis.nl voor informatie over bodem, geomorfologie, onderzoeken, waarnemingen, vondstmeldingen, monumenten, Bonneblad 1900, geologie
- <http://www.gpscoordinaten.nl/converteer-gps-coordinaten.php#> voor omzetten van gps-coördinaten naar RD-coördinaten
- www.dans.easy.nl voor rapporten
- www.watwaswaar.nl voor topografische kaarten
- www.maps.google.nl voor gps-coördinaten

Project : Karterend Booronderzoek Plangebied Witmoesdijk en hoek Wierdenseweg 21 te Enter
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/151062

BIJLAGEN

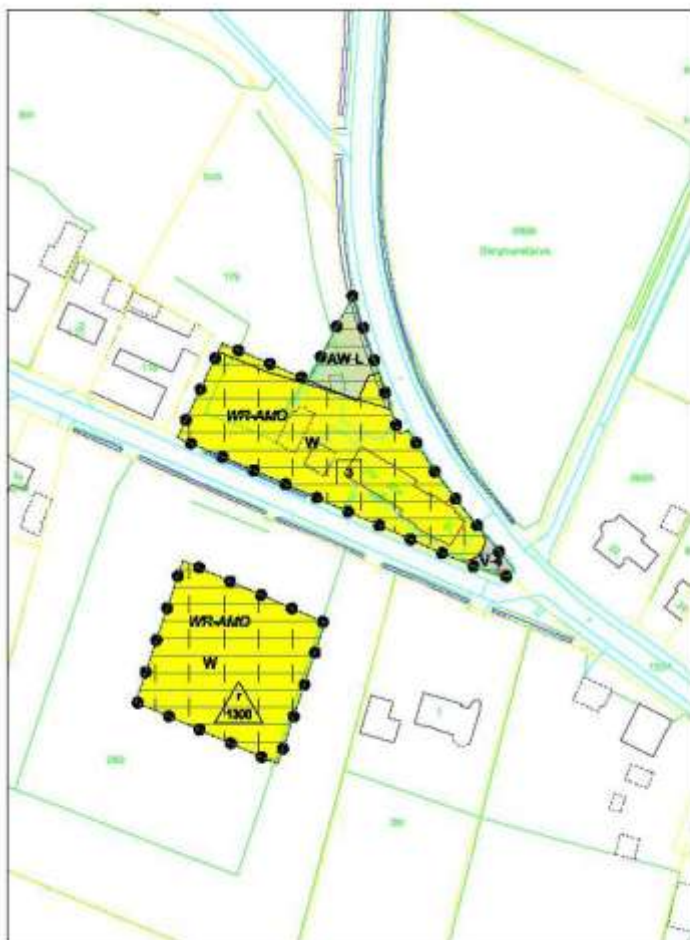
Project : Karterend Booronderzoek Plangebied Witmoesdijk en hoek Wierdenseweg 21 te Enter
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/151062

Bijlage 1: Plangebied: met huidige en toekomstige situatie en toekomstige kavelindeling (14-039)

Project : Karterend Booronderzoek Plangebied Witmoesdijk en hoek Wierdenseweg 21 te Enter
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/151062

Wierdenseweg 21 / Witmoesdijk ong.

Plangebied
 Buitengebied 2000, herziening Wierdenseweg 21/ Witmoesdijk ong.

Enkele bestemmingen

- A Agrarisch
- A-AB Agrarisch - Agrarisch bedrijf
- AWL Agrarisch met waarden - Landbouw
- V-4 Verkeer - 4
- W Wonen

Dubbele bestemmingen

- AWM Waarde - Archeologisch monument
- AWV Waarde - Archeologische verwachtingswaarde

Gebiedsaanduidingen

- reconstructiewezone - verveeringsgebied

Maatvoeringen

- D maximum aantal wooneenheden
- A maximum oppervlakte (m²)
- V maximum volume (m³)

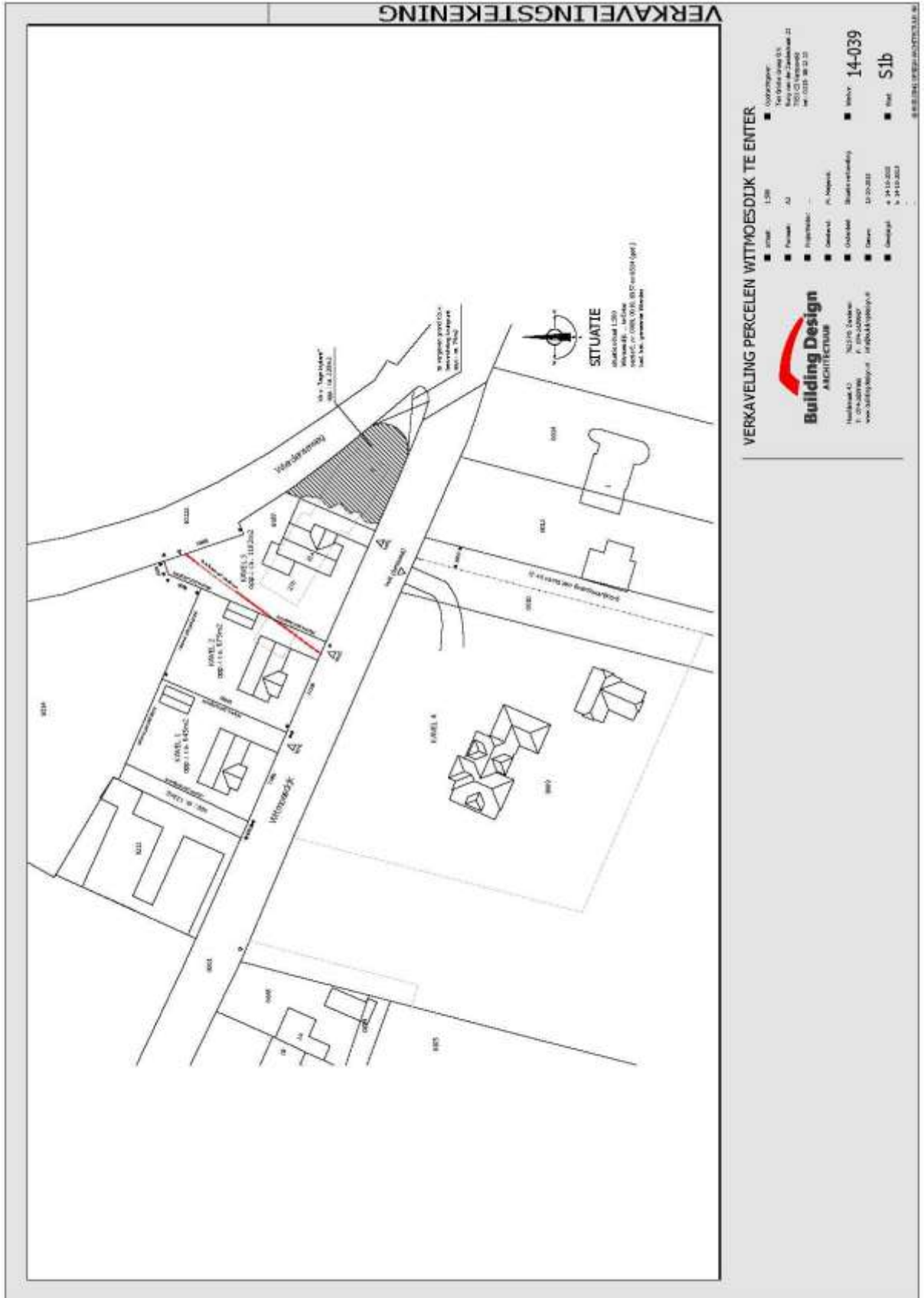
GEMEENTE DINKELLAND

omschrijving	datum	herziening/nr.	pdf
Bestemmingsplan			
Witmoesgebied 2005, herziening Wierdenseweg 21/ Witmoesdijk ong.	30-03-2016		01
scale 1:10000	schied 3.1209	toetsnr. 01	01.0000 000 00000000 0000
naam	---		

ad fontem
 Hooftstraat 45
 7625 PB Zandelen
 tel. 074- 253 70 20

fax: 074- 256 99 57
 email: info@ad-fontem.nl
 internet: www.ad-fontem.nl

Project : Karterend Booronderzoek Plangebied Witmoesdijk en hoek Wierdenseweg 21 te Enter
 Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/151062

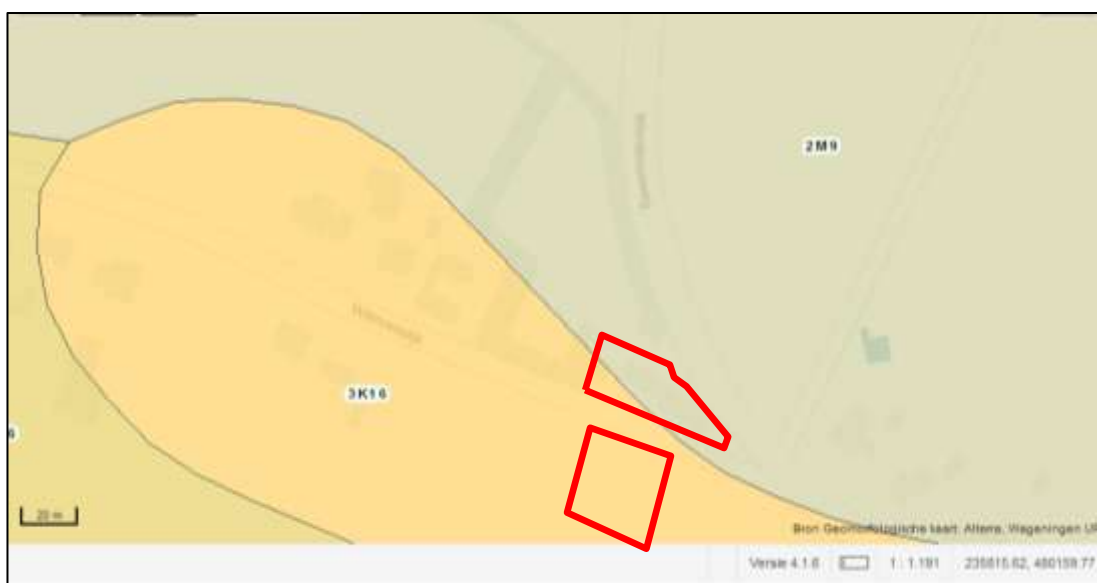
Project : Karterend Booronderzoek Plangebied Witmoesdijk en hoek Wierdenseweg 21 te Enter
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/151062

Bijlage 2: Bodemkaart, Geomorfologische kaart, Hoogtekaart en Kaart met
vondsten, waarnemingen en onderzoeksmeldingen (Archis 3)

Project : Karterend Booronderzoek Plangebied Witmoesdijk en hoek Wierdenseweg 21 te Enter
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/151062

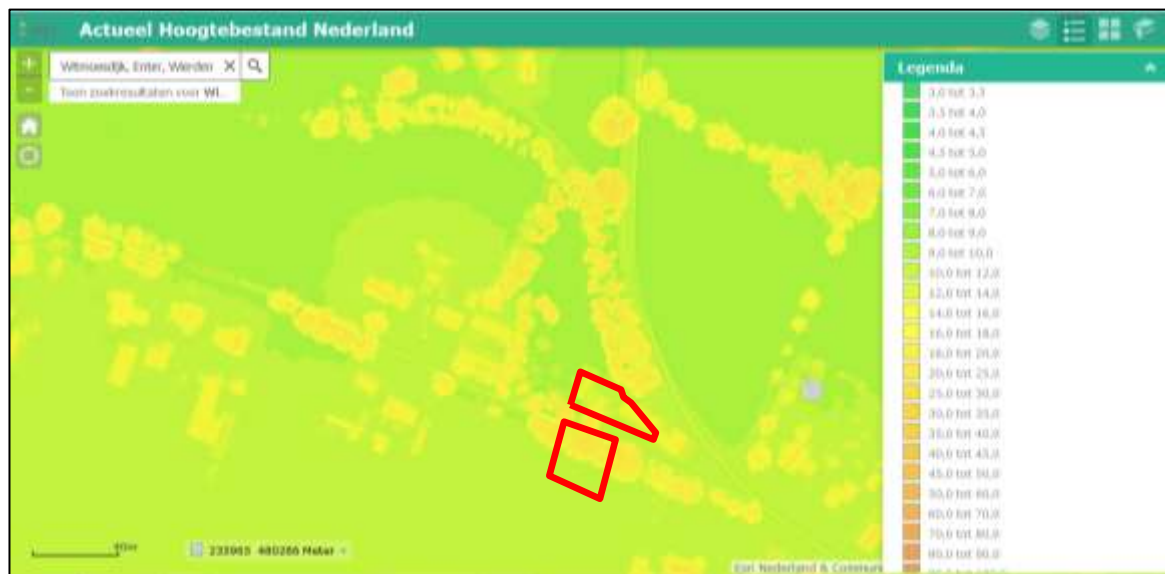

Bodemkaart: plangebied in het rode kader (bron Archis 3)
classificatie Bodemkaart pZg23: beekerdgrond bestaande uit lemig fijn zand
classificatie Bodemkaart zEZ23: hoge zwarte enkeerdgrond bestaande uit lemig fijn zand

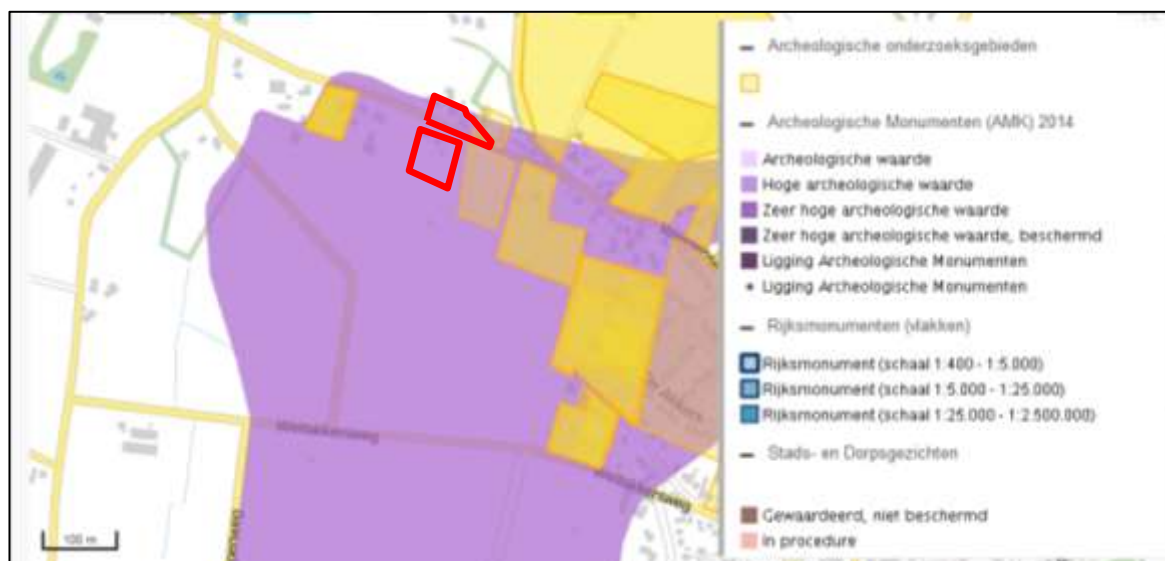

Geomorfologische kaart, plangebied in het rode kader (Bron: Archis 3)
classificatie Geomorfologische kaart 2M9: een vlakte van ten dele verspoelde dekzanden
classificatie Geomorfologische kaart 3K16: een gordeldekzandrug al dan niet met oud-landbouwdek

Project : Karterend Booronderzoek Plangebied Witmoesdijk en hoek Wierdenseweg 21 te Enter
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/151062

Algemene hoogte kaart Nederland, plangebied in het rode kader (bron: AHNviewer)

Kaart vondsten, waarnemingen en onderzoeksmeldingen, Plangebied in het rode kader (bron: archis 3)

Project : Karterend Booronderzoek Plangebied Witmoesdijk en hoek Wierdenseweg 21 te Enter
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/151062

Bijlage 3: Overzicht van geologische perioden en lijst met gebruikte afkortingen

A-horizont: Mierw (vresel) bovengrond. Indien er uitoploeiing van materiaal optreedt, heet deze uitoploeiingshorizont ook w. 2-horizont.

B-horizont: Inoploeiingshorizont. Een horizont waaraan door inspoeling uit een hoger liggende horizont humus, (zand of kleebestanden) zijn toegevoegd.

C-horizont: Een horizont die weinig of niet verzuurd is door bodemsomming, de moederbodem. Men kan aannemen dat de bovengrond, al dan niet door bodemsomming verzuurd, horizonten uit soortgelijk materiaal zijn ontstaan.

Eensgront: Gronden met een goed ontwikkelde, donkere, humusvrije bovengrond. De contere bovengrond verschilt daaldeijk van later met de ondergrond. In de ondergrond heeft geen duidelijke profielontwikkeling plaatsgevonden.

Edelek: De bovengrond van een bodem die is ontstaan door een jarenlang gebruik als bouwland. Een edelek is bijvoorbeeld te vinden bij een enkleverdigheid.

Gyfliz: Afgevoeren organisch materiaal dat geschikt en bijgraag tot de veeromring.

Inhumatiegront: Gront voor (bij)begroaving (al dan niet in een sarcofaag van hout, lood of steen).

Wettelijke 14C y jaar	14C y SP	Uitro- stratigrafie	Chronostratigrafie	Vegetatie	Archeologische perioden	Cultuuramen
-1500	1000	Duivane III	Subferritium		Late Middelste ijzer	
-1000		Duivane II			Koninkrijke tijd	
-900		Duivane I			Middeleeuwse tijd	
-800		Duivane 0			Middeleeuwse tijd	
-700		Class IV			Late IJzerijde	Zeylen
-600		Class III	Subboreal	loofbos	Late Bronzeijde	Middeleeuwse Druksteden
-500		Class II			Midde Bronzeijde	Witmoesdijk
-400		Class I			Voorge Bronzeijde	Voortoren
-300					Late Neolithicum	Voortoren Teren Liefde Kort Eind Eind
-200					Midde Neolithicum	Voortoren
-100					Voorge Neolithicum	Voortoren
0					Midde Neolithicum	Voortoren
100					Voorge Neolithicum	Voortoren
200					Midde Neolithicum	Voortoren
300					Voorge Neolithicum	Voortoren
400					Midde Neolithicum	Voortoren
500					Voorge Neolithicum	Voortoren
600					Midde Neolithicum	Voortoren
700					Voorge Neolithicum	Voortoren
800					Midde Neolithicum	Voortoren
900					Voorge Neolithicum	Voortoren
1000					Midde Neolithicum	Voortoren
1100					Voorge Neolithicum	Voortoren
1200					Midde Neolithicum	Voortoren
1300					Voorge Neolithicum	Voortoren
1400					Midde Neolithicum	Voortoren
1500					Voorge Neolithicum	Voortoren
1600					Midde Neolithicum	Voortoren
1700					Voorge Neolithicum	Voortoren
1800					Midde Neolithicum	Voortoren
1900					Voorge Neolithicum	Voortoren
2000					Midde Neolithicum	Voortoren

Bron: E.A. van der Waals, J. van der Waals en P.J. Willems, 1932: Archeologie in Nederland, de (globus van het bodemarchief, Amsterdam / Amsfoort

- BO** Booronderzoek
- BO-V** Invertebraal Veldonderzoek d.m.v. verkenende boringen
- BO-K** Invertebraal Veldonderzoek d.m.v. karstende boringen
- BO-W** Invertebraal Veldonderzoek d.m.v. waterrijke boringen
- BO-K-G** Invertebraal Veldonderzoek d.m.v. karstende boringen
- BO-W-G** Invertebraal Veldonderzoek d.m.v. waterrijke boringen
- AB** Archeologische Begrijping
- AMK** Archeologische Monumenten Kwart
- KW** Kadaster Kwart
- KB** Kadaster Kwart
- ANCS** Archeologisch Informatie Systeem
- SP** Soep Present
- CAA** Centraal Archeologisch Archief
- BLG** Gemiddeld Lagezwaarte Grondwaterstand
- GHG** Gemiddeld Hoogzwaarte Grondwaterstand
- MV** Meetveld
- NAP** Nieuw Amsterdams Peil
- RGD** Rijks Geologische Dienst
- STBUKA** Stichting Bouw Kennis

Profielnummer	Diepte (m)	Soort	Opmerkingen
PALEOLITHIUM: tot 8000 vC			
vroeg: 300-400 vC	vroeg: 800 - 500 vC	UZV	
midde: 300.000 - 35.000 vC	midde: 500 - 250 vC	UZV	
late: 35.000 vC - 8.000 vC	late: 250 - 12 vC	UZV	
ROMANISME: 12 vC - 450 nC		ROM	
late: A: 35.000 - 18.000 vC	vroeg: 12 vC - 70 nC	ROMA	
late: B: 18.000 vC - 8500 vC	vroeg: A: 12 vC - 25 nC	ROMA	
MESOLITHIUM: 8500 - 4000 vC	vroeg: B: 25 - 70 nC	ROMA	
vroeg: 8000 - 7100 vC	midde: 70 - 270 nC	ROMA	
midde: 7100 - 6450 vC	midde: A: 70 - 160 nC	ROMA	
late: 6450 - 6000 vC	midde: B: 150 - 370 nC	ROMA	
NEOLITHIUM: 6000 - 2000 vC	late: 270 - 450 nC	ROMA	
vroeg: 5300 - 4200 vC	late: A: 270 - 350 nC	ROMA	
vroeg: A: 5000 - 4000 vC	late: B: 350 - 450 nC	ROMA	
vroeg: B: 4000 - 4200 vC	Mesolietische: 450 - 1500 nC	XME	
midde: 4200 - 2800 vC	vroeg: 450 - 1050 nC	VALE	
midde: A: 5300 - 3400 vC	vroeg: A: 450 - 325 nC	VALE	
midde: B: 3400 - 2550 vC	vroeg: B: 325 - 72 nC	VALE	
late: 2550 - 2000 vC	vroeg: C: 725 - 500 nC	VALE	
late: A: 2550 - 2450 vC	vroeg: D: 500 - 150 nC	VALE	
late: B: 2450 - 2000 vC	late: 1050 - 150 nC	LME	
BRONZEIJDE: 2000 - 800 vC	late: A: 1050 - 130 nC	LME	
vroeg: 2000 - 1500 vC	late: B: 1250 - 150 nC	LME	
midde: 1500 - 1100 vC	Nieuwe ijde: 1500 - heden		
midde: A: 1500 - 1500 vC	A: 1500 - 1650 nC	NTA	
midde: B: 1500 - 1100 vC	B: 1650 - 1850 nC	NTB	
late: 1100 - 800 vC	C: 1650 - heden	NTC	
IJZERIJDE: 800 - 12 vC	Orbitalend	IOX	

- Materiaal**
- BRN: Brons
 - GRS: Groot
 - UZE: Zand
 - KOP: Koper
 - LOO: Lood
 - MES: Messing
 - MET: Metaal
 - TIN: Tin of lood leging
 - ZIJN: Zilver
 - ORG: Orgaan
 - BOE: Bot, dierlijk
 - BOE: Bot, menselijk
 - EBK: Embekend
 - GEW: Gewel
 - HOO: Hout
 - HOE: Hout / Houdeel
 - HOE: Hout
 - LEB: Lera / hals / boot
 - ORG: Organisch
 - ORG: Organisch, dierlijk
 - ORG: Organisch, menselijk
 - ORG: Organisch, plantaardig
 - SCH: Schelp
 - TER: Terde: talleen / eren / wo / zipte
 - OTE: OTE

Project : Karterend Booronderzoek Plangebied Witmoesdijk en hoek Wierdenseweg 21 te Enter
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/151062

Bijlage 4: Kaart met boorpunten

Bron: www.bing.com

- Boring
- Boring met archeologische indicator
- Grens onderzoeksgebied
- Verhard terrein (asfalt/beton)

BOORPUNTENKAART

Schaal zie tekening

Locatie Witmoesdijk-Wierdenseweg	Plaats/ gemeente Enter, gemeente Wierden
Opdrachtgever Ad Fontem Dhr. K. Klieverik	Centrum coördinaat met hoogte Voetbalveld: X: 235711, Y: 480067 10,30 m +NAP Paardenwei: X: 235744, Y: 480134, 11,0 m +NAP
Projectnummer 20151059	Tekenaar/datum JR / 21-10-2015

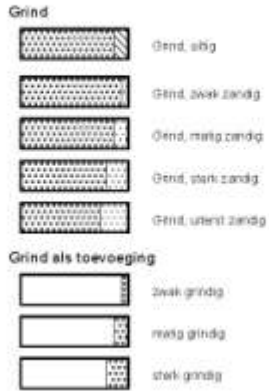
Project : Karterend Booronderzoek Plangebied Witmoesdijk en hoek Wierdenseweg 21 te Enter
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/151062

Bijlage 5: Boorlegenda en boorprofielen

SMART

Boorstatenlegenda

Classificaties volgens de (Lutum+Silt)-Zand-Grind-driehoek

Classificaties volgens de Lutum-Silt-Zand-driehoek

Classificaties volgens de OS-Lutum-(Silt+Zand)-driehoek

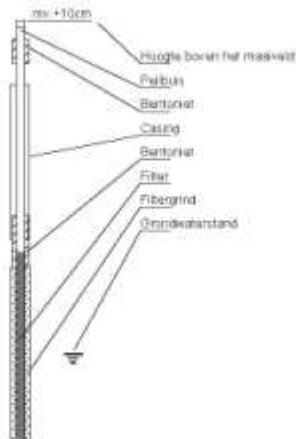
Bijzondere lagen

Laagsenguidingen

Peilbuizen

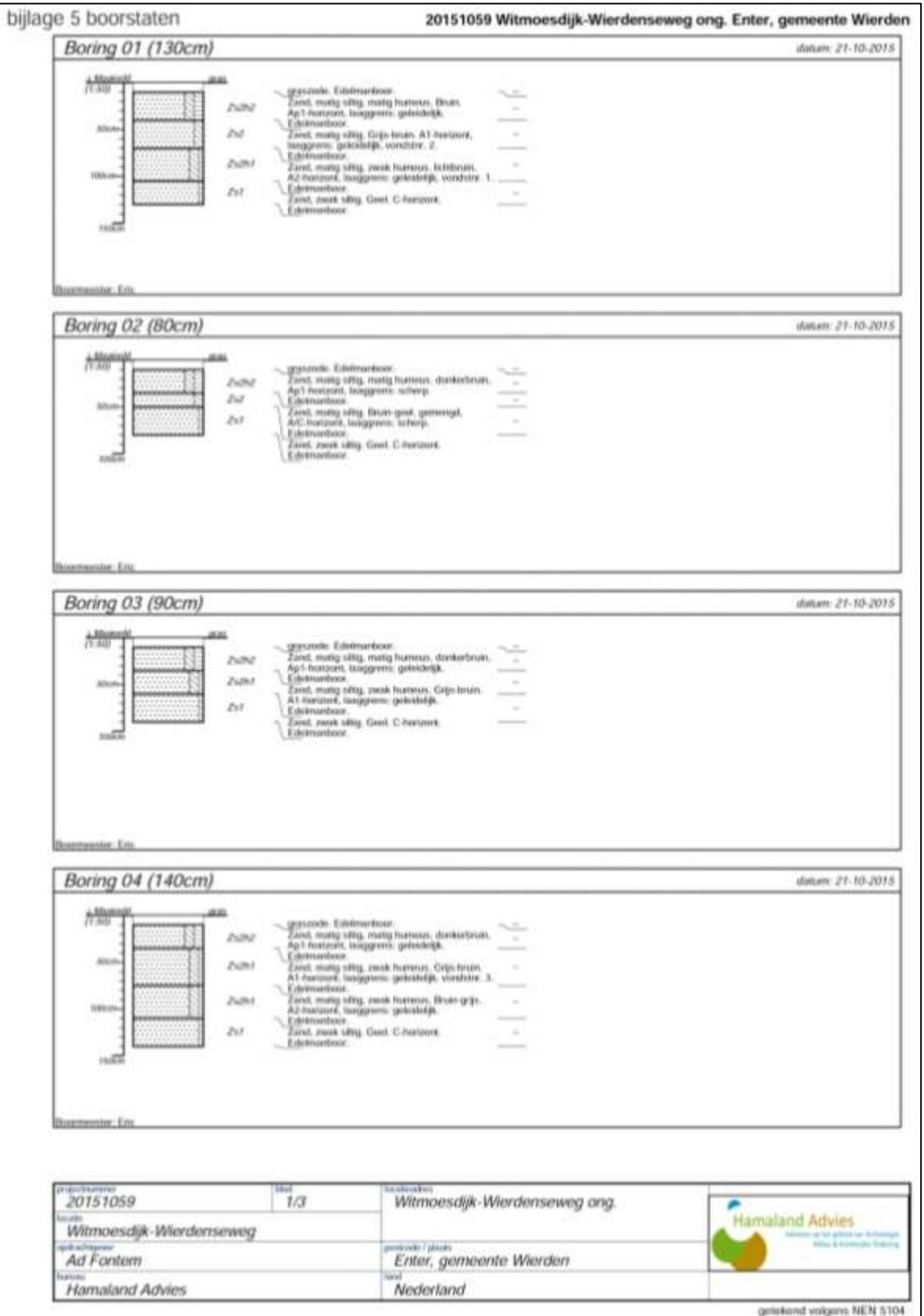
Monsters

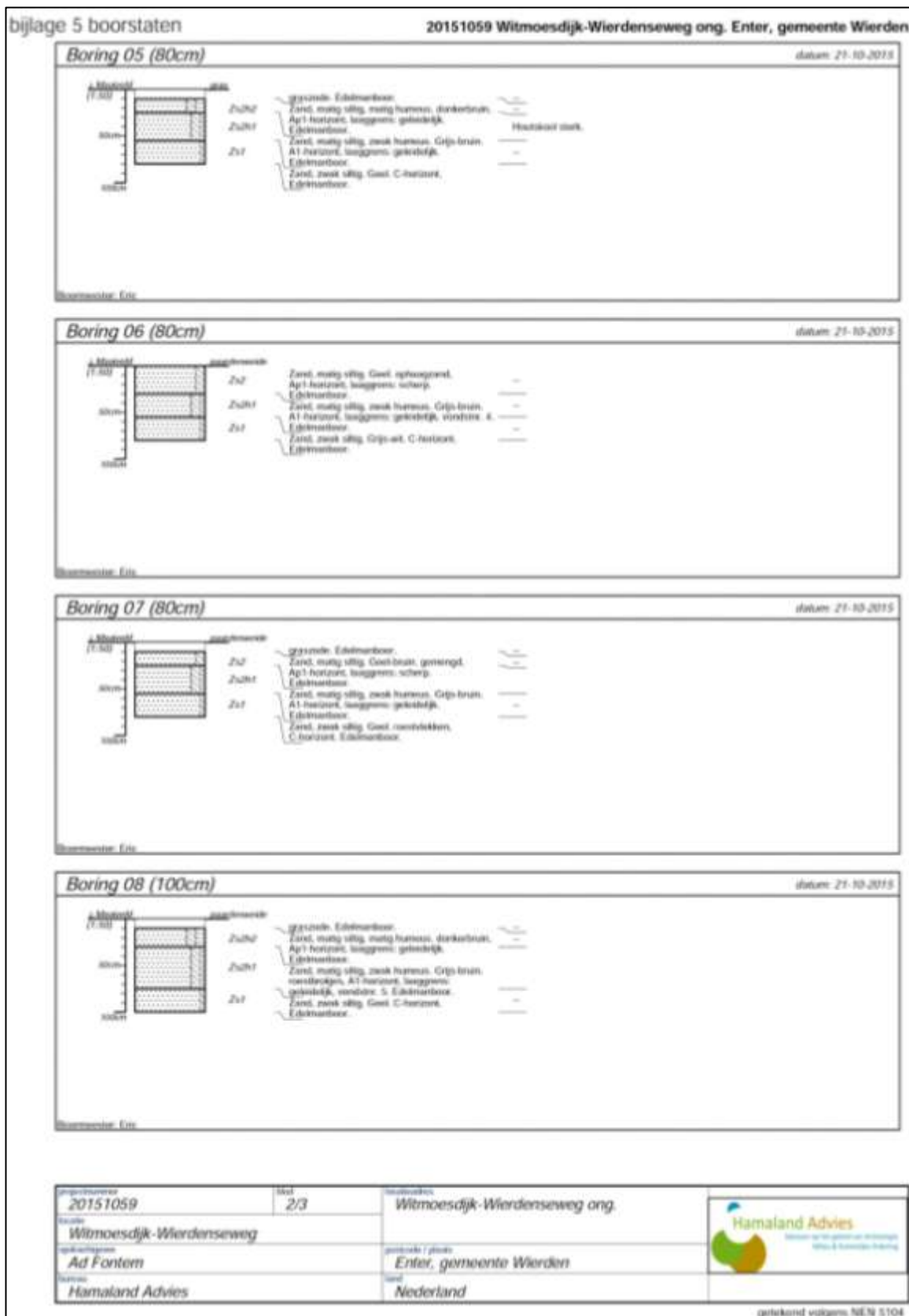

Detectie

getekend volgens NEN 5104

Project : Karterend Booronderzoek Plangebied Witmoesdijk en hoek Wierdenseweg 21 te Enter
 Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/151062

